

VALTIONEUVOSTON ASETUS ÖLJYLÄMMITYKSESTÄ LUOPUMISESTA PIENTALOISSA

1 Pääasiallinen sisältö

Asetuksella säädettäisiin ympärivuotisessa asuinkäytössä olevien pientalojen fossiilisten öljylämmitysjärjestelmien poistamiseen ja lämmitysmuodon muuttamiseen annettavasta avustuksesta. Avustuksen myöntämisen ehdot olisi tarkoitus pitää samana kuin vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion momentissa 35.20.56 *Avustukset asuinrakennusten öljylämmityksestä luopumiseksi* on esitetty. Avustuksen myöntämiseen sovellettaisiin yleislakina valtionavustuslakia (688/2001), jonka 8 §:n nojalla tarkempia säännöksiä lain soveltamisalaan kuuluvan valtionavustuksen talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella. Asetusehdotus toteuttaisi hallitusohjelman tavoitetta toimenpidekokonaisuuden toteuttamisella joka tukee hiilijalanjäljen pienentämistä asumisessa, olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuuden parantamista sekä tukisi päästöttömään lämmöntuotantoon siirtymistä.

Asetus tulisi voimaan * päivänä ***kuuta 2021.

2 Yleistä

Hallitusohjelman mukaan fossiilisen öljyn käytöstä lämmityksessä luovutaan asteittain 2030-luvun alkuun mennessä ja kannustetaan öljylämmitteisiä kiinteistöjä siirtymään muihin lämmitysmuotoihin 2020-luvun aikana erillisellä toimenpideohjelmalla. Lisäksi valtion ja kuntien kiinteistöjen öljylämmityksestä luovutaan vuoteen 2024 mennessä. Tällä avustusjärjestelmällä osaltaan toteutetaan hallitusohjelman kirjausta fossiilisen öljyn käytöstä luopumisesta. Öljylämmityksestä luopumisen avustuksille pientaloissa on myönnetty vuoden 2020 neljännessä lisätalousarviossa määrärahaa 28,67 milj. euroa, 2021 talousarvioissa määrärahaa 9,44 milj. euroa ja vuoden 2021 lisätalousarviossa määrärahaa 10 milj. euroa. Määrärahat ovat 3 vuoden siirtomäärärahoja. Avustuksen myöntämisen ehdot olisi tarkoitus pitää samana kuin vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion momentissa 35.20.56 *Avustukset asuinrakennusten öljylämmityksestä luopumiseksi* on esitetty. Avustuksen tavoitteena on vauhdittaa pientalojen luopumista öljylämmityksestä ja siirtymistä muihin lämmitysmuotoihin, sekä tukea ja edesauttaa positiivisia ympäristö- ja työllisyystavoitteita. Avustusta voitaisiin myöntää kustannuksiin, jotka aiheutuvat ympärivuotisessa asuinkäytössä olevan pientalon öljylämmitysjärjestelmän poistamisesta ja muuttamisesta muihin lämmitysjärjestelmiin, mutta ei kuitenkaan fossiilisia polttoaineita käyttäviin rakennuskohtaisiin lämmitysjärjestelmiin. Avustusta ei myöskään myönnettäisi, jos pientalon öljylämmitysjärjestelmä

muutettaisiin käyttämään biopolttoöljyä, uusiutuvaa polttoöljyä tai biokaasua, koska muuntokustannukset olisivat vähäiset ja siirtyminen takaisin fossiiliseen polttoöljyyn mahdollista vähäisin kustannuksin.

Euroopan komission ehdotuksen mukaan Suomen kasviuonekaasujen päästövähennystavoite taakanjakosektorille vuodelle 2030 on 39 prosenttia verrattuna vuoden 2005 tasoon. Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman lähtökohtana on, että Suomi hyödyntää komission ehdotukseen sisältyvää 2 prosentin kertaluontoista joustoa tavoitteen saavuttamiseksi.¹ Perusskenaarion nykyiset toimet eivät riitä tavoitteen saavuttamiseen. Keskipitkän aikavälin suunnitelmassa on arvioitu kansallisia päästövähennystoimia, joilla voidaan edesauttaa taakanjakosektorin velvoitteen saavuttamista. Keskipitkän aikavälin suunnitelman päästövähennystoimet tukevat osaltaan myös vuoden 2050 päästövähennystavoitteita, ja näitä pitkän aikavälin ratkaisuja kehitettäessä tulee pyrkiä kestäviin ratkaisuihin jo vuoteen 2030 mennessä. Pariisin sopimuksessa määritellyt pitkän aikavälin tavoitteet edellyttävät lisää päästövähennyksiä, ja monet tarvittavat toimet kohdistuvat taakanjakosektorille. Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman² mukaan taakanjakosektorilla merkittävin päästölähde on kiinteistökohtainen öljylämmitys, jonka osuus on 12 prosenttia kaikista rakennusten lämmityspäästöistä. Isoimmat päästövähennykset erillislämmityksessä saadaan pientalojen öljylämmityksestä, kun fossiilisen polttoöljyn käyttö vähenee muihin lämmitysmuotoihin siirryttäessä ja rakennusten energiantehokkuuden parantuessa.

Fossiilisesta öljylämmityksestä luopuminen tukisi myös peruskorjausstrategian toteutumista. Suomen pitkän aikavälin peruskorjausstrategia on julkaistu 10.3.2020 (Ympäristöministeriö 2020). Strategiassa on luotu yleiskatsaus Suomen rakennuskannasta, kartoitettu kustannustehokkaat korjaustoimenpiteet ja niiden rahoitus sekä pitkälle meneviä perusparannuksia edistävät politiikat ja toimenpiteet. Strategiassa on myös arvioitu odotettu energiansäästö, päästövähennykset sekä muut vaikutukset, ja toimenpiteet vaativat toteutuakseen tässä esitetyn mukaista lainsäädäntöä.

3 Taustaa

'Suomi asuu 2019'-tutkimuksen mukaan öljykattiloita oli pientaloissa noin 150 000, ja kattilaa oli käytetty 133 000 pientalossa vuonna 2019 (RTS 2019) maantieteellisesti kaikilla alueilla, myös kaupungeissa. Tutkimuksen mukaan keskimääräinen öljylämmitetty pientalo kulutti vuodessa noin 2 220 litraa öljyä. Kotitalouksien öljytuotteiden käyttö rakennusten lämmitykseen vuonna 2018 oli 329 000 öljykvivalenttitonnia, mikä on noin 5 prosenttia öljytuotteiden loppukulutuksesta

¹ YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 21 | 2017 Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030 Kohti ilmastoviisasta arkea.

² YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 21 | 2017 Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030. Kohti ilmastoviisasta arkea.

energiasektorilla. Vuonna 2018 öljylämmitteisten omakoti- ja paritalojen hiilidioksidipäästöt olivat 830 kilotonnia hiilidioksidia, mikä on 44 prosenttia kaikista omakoti- ja paritalojen lämmityksen päästöistä.

Vuoteen 2030 mennessä taakanjakosektorin päästöjä on vähennettävä EU:n tasolla 30 prosenttia ja Suomen kansallinen päästövähennysvelvoite on 39 prosenttia. Öljylämmityksestä luopuminen auttaisi merkittävästi taakanjakosektorille asetettujen kansallisen velvoitteen saavuttamista. Öljylämmityksestä on luopunut 3 500 – 4 300 pientaloa vuodessa vuosina 2016-2019 (RTS 2019). Tilastokeskus on arvioinut korjausstrategian skenaarioiden perustella, että ottaen huomioon öljylämmitetyn rakennuskannan osittain korkean iän ja osittain huonon kunnon, noin 15 prosenttia niistä voi jäädä tyhjiksi tai siirtyä vapaa-ajan asunnoiksi vuoteen 2030 mennessä. Tämän hetkinen trendi antaa myös viitteitä siitä, että omakotitalojen vuokraaminen lisääntyy ja vuokrattujen omakotitalojen määrä voi olla jo noin 10 prosenttia kannasta vuonna 2030. Kummassakaan näistä öljylämmitetyn pientalokannan osista omistajan investointihalukkuus ei näyttäydä kovin korkeana. Noin neljänneksessä omistaja todennäköisesti vaihtuu ja puolet säilyy nykyisessä omistuksessa. Omistajanvaihdostilanteissa lisälainan ottomahdollisuus lämmitystapamuutoksiin vaihtelee. Jos aktiivisesti käytössä olevasta pientalokannasta 133 000 kpl oletetaan poistuvan 15 prosenttia, jäljelle jää noin 113 000 öljylämmitettyä rakennusta. Jos loput 113 000 luopuisivat fossiilisesta öljylämmityksestä, tämä vähentäisi kevyen polttoöljyn kulutusta 2 517 gigawattituntia vuodessa (211 kilotonnia, 251 miljoonaa litraa), jos keskimääräisenä vuosikulutuksena käytetään 2 220 litraa. Noin kaksi kolmasosaa tästä kevyen polttoöljyn käytön vähenemästä olisi lisäystä nykyiseen luopumisen tahtiin nähden, joka on viime vuosina ollut keskimäärin 3 900 pientaloa vuodessa. Polttoöljyn kulutusvähenemää vastaava päästövähennys, laskettuna kevyen polttoöljyn päästökertoimella 261 tonnia hiilidioksidia gigawattituntia kohden, on 657 kilotonnia hiilidioksidia vuodessa, mikä vähenee ei-päästökaupparektorilta. Tosin vuodelle 2028 päätetty 10 prosenttin biopolttoöljyn sekoitevelvoite pienentää päästövähennemää vastaavasti 10 prosenttia ja toteutuvaan päästövähennemään vaikuttaa myös rakennusten energiatehokkuuden paraneminen.

Arvio muutostöiden kustannuksista pientalossa muutettaessa öljylämmitys vesikiertoiseen sähkölämmitykseen on 4 500 – 6 500 euroa, sähköpatterilämmitykseen 5 200 – 8 000 euroa, ilma-vesilämpöpumppuun 9 000 – 19 000 ja maalämpöön 13 000 – 29 000 euroa. Kaukolämpöön siirtymisen kustannukset vaihtelevat paljon paikallisesti, mutta tyypilliset siirtymiskustannukset ovat 9 000 – 16 000 euroa. Arviot pitävät sisällään öljysäiliön ja öljykattilan poistamisesta aiheutuvat kustannukset.

Asuinrakennusten öljylämmityksestä luopumisen avustushakemuksissa uuden lämmitysjärjestelmävalinnan prosentuaalinen osuus ja hankkeiden kustannusten keskiarvot (euroa) helmikuussa 2021 olivat suosiojärjestyksessä: 1) ilma-vesilämpöpumppujärjestelmä, 65 prosenttia, 10 804 euroa, 2) maalämpöpumppujärjestelmä, 21 prosenttia, 16 661 euroa, 3) kaukolämpö, 10 prosenttia, 8 114 euroa, 4) sähkö, 2 prosenttia, 5 117 euroa ja 5) muu, esim. hake, pelletti ja aurinkoenergia, 2 prosenttia, 8 158 euroa. Keskimääräinen avustussumma oli siten 3 940 euroa.

Avustusta myönnettäisiin enintään 4 000 euroa pientalon öljylämmitysjärjestelmää kohti, kun pientalossa öljylämmitysjärjestelmä poistetaan ja muutetaan kaukolämpöön, maalämpöpumppu- tai ilma-vesilämpöpumppujärjestelmään, tai enintään 2 500 euroa pientalon öljylämmitysjärjestelmää kohti, kun öljylämmitysjärjestelmä poistettaisiin ja korvattaisiin muulla lämmitysjärjestelmällä, mutta ei kuitenkaan fossiilista polttoainetta käyttävällä rakennuskohtaisella lämmitysjärjestelmällä. Avustusta ei myöskään myönnettäisi, jos pientalon öljylämmitysjärjestelmä muutettaisiin käyttämään biopolttoöljyä, uusiutuvaa polttoöljyä tai biokaasua, koska muuntokustannukset olisivat vähäiset ja siirtyminen takaisin fossiiliseen polttoöljyyn mahdollista vähäisin kustannuksin. Polttoon perustuvat järjestelmät saisivat pienempää avustusta. Pienempi avustussumma on perusteltua näiden lämmitysmuotojen suurempien ympäristö- ja terveyshaittojen vuoksi. Esimerkiksi puulämmitys tuottaa 40 % Suomen kaikista pienhiukkaspäästöistä (PM_{2,5}), 55 prosenttia kaikista mustan hiilen (BC) päästöistä, jotka lämmittävät alailmakehää erityisesti pohjoisilla alueilla sekä yli 80 prosenttia soluille myrkyllisten ja syöpävaarallisten PAH-yhdisteiden päästöistä.³

Paritalon asunnoissa voi olla yhteinen öljylämmitysjärjestelmä, tai öljylämmitysjärjestelmät voivat olla erillisiä. Jos paritalon asunnoissa on omat, erilliset öljylämmitysjärjestelmät, avustusta voisi saada paritalon asuntojen molempien erillisten öljylämmitysjärjestelmien muuttamiseen erikseen. Avustusta ei myönnettäisi siltä osin kuin kustannukset kuuluvat asunto-osakeyhtiölain (1599/2009) tai yhtiöjärjestyksen nojalla asunto-osakeyhtiön maksettavaksi. Avustus maksetaan toteutuneiden kustannusten mukaan. Avustusta ei voida myöntää, jos avustuksen saajalle on myönnetty muuta julkista avustusta samoihin kustannuksiin, tai jos hän on saanut tulolain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta säädetyn lain (1557/2019) 127 § mukaista vähennystä. Avustusta ei myönnetä, jos asuinrakennusta käytetään EU-oikeuden valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuun taloudelliseen toimintaan (komission tiedonanto Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontuen käsitteestä (2016/C 262/01)).

Avustushaku avautui 1.9.2020, mutta avustusta voidaan takautuvasti myöntää kustannuksiin, jotka ovat syntyneet 1.6.2020 jälkeen. Avustusjärjestelmälle on myönnetty vuonna 2020 avustuksiin määrärahaa 28,67 miljoonan euron, vuoden 2021 talousarviossa 9,44 miljoonan euron ja vuoden 2021 lisätalousarviossa 10 miljoonan euron määräraha. Öljylämmityksestä luopumisen avustus on aktivoitunut lämmitysjärjestelmän vaihtamista huomattavasti. Seitsemän ensimmäisen kuukauden aikana avustushakemuksia oli tullut 8.4.2021 mennessä 12 627 kappaletta, kun tavallisesti öljylämmityksestä luopumisia on ollut 3 900 vuodessa. Avustusta haetaan Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 3 a §:n 2 momentin mukaan ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen suoraan valtionavustuslain nojalla

³ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

myöntämän valtionavustuksen maksamista, takaisinperintää sekä valvontaa koskevat valtionavustuslain mukaiset tehtävät.

4 Yksityiskohtaiset perustelut

1 § Soveltamisala

Pykälässä säädettäisiin asetuksen soveltamisalasta. Asetus koskisi valtion talousarviossa vahvistettujen myöntämisvaltuuksien rajoissa pientalojen omistajille myönnettävää avustusta pientalon öljylämmitysjärjestelmän poistamisesta ja lämmitysmuodon muuttamisesta öljylämmityksestä muihin lämmitysmuotoihin. Avustus myönnettäisiin valtionavustuslain 5 § mukaisena erityisavustuksena jota voidaan myöntää: 1) investointiavustuksena aineellisen tai aineettoman hyödykkeen hankintaan; 2) hankeavustuksena kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- tai kehittämishankkeeseen taikka muuhun tarkoitukseltaan rajattuun hankkeeseen; 3) apurahana, stipendinä tai avustuksena hakijan henkilökohtaiseen käyttöön tai hankkeeseen; 4) muuna 1–3 kohdassa tarkoitettuun verrattavana erityisavustuksena.

2 § Valtionapuviranomainen

Pykälässä säädettäisiin asetuksessa määritellyn avustuksen myöntämisestä päättävästä ja siihen liittyviä tehtäviä hoitavasta valtionapuviranomaisesta, jona toimisi Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä avustuksen maksamista, takaisinperintää ja valvontaa sekä niihin liittyviä tehtäviä hoitavasta valtionapuviranomaisesta jona toimisi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus.

3 § Avustettavat toimenpiteet

Pykälässä säädettäisiin avustuksen myöntämiseen avustettavien toimenpiteiden vaatimuksista. Avustusta voitaisiin myöntää sellaisiin pientalojen lämmitysjärjestelmien muutostoimenpiteiden kustannuksiin, joilla poistettaisiin öljylämmitysjärjestelmä, ja jonka tilalle korvaavaksi lämmitysjärjestelmäksi asennettaisiin kaukolämpö, maalämpö, vesi-ilmalämpö tai muu lämmitysjärjestelmä, lukuun ottamatta fossiilisia polttoaineita käyttäviä rakennuskohtaisia lämmitysjärjestelmiä. Avustettavien toimenpiteiden olisi pitänyt aiheutua 01.06.2020 jälkeen. Avustusta ei tulisi myöntämään, jos lämmitysjärjestelmä muunnettaisiin käyttämään biopolttoöljyä tai biokaasua. Näihin rinnastettaisiin myös esimerkiksi jätteistä tehtävät polttoaineet.

Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin, että myöntämisen edellytyksenä olisi myös pientalon öljylämmitysjärjestelmän öljykattilan, -polttimen, -säiliön ja -putkien poistaminen ja korvaavan

lämmitysjärjestelmän asentaminen öljylämmitysjärjestelmän tilalle. Pykälän toisessa momentissa myös säädettäisiin, että avustettavan toimenpiteen ei kuitenkaan tarvitsisi sisältää öljysäiliön poistamista, jos ympäristösuojeluviranomainen olisi myöntänyt poikkeusluvan poistamisvelvollisuudesta.

4 § Avustuksen saaja

Pykälässä säädettäisiin avustuksen saajasta. Avustusta voitaisiin myöntää luonnollisille henkilöille tai kuolinpesille, jotka omaistavat pientalon tai pientalossa sijaitsevan asunnon. Jos kyseessä on paritalo, tulee hakijan omistaa asuntoon oikeuttavia osakkeita.

5 § Avustuksen myöntämisen edellytykset

Pykälässä säädettäisiin avustuksen myöntämisen edellytyksistä. Avustusta voitaisiin myöntää kustannuksiin, jotka aiheutuvat ympärivuotisessa asuinkäytössä olevan pientalon öljylämmitysjärjestelmän poistamisesta ja lämmitysmuodon muuttamisesta muihin lämmitysjärjestelmiin, lukuun ottamatta fossiilisia polttoaineita käyttäviä rakennuskohtaisia lämmitysjärjestelmiä. Pientalon katsottaisiin olevan ympärivuotisessa käytössä, jos se olisi tarkoitettu ympärivuotiseen käyttöön ja siinä asuisi väestörekisteritietojärjestelmän mukaan vähintään yksi henkilö vakituisesti. Pientalolla tarkoitettaisiin omakoti- tai paritaloa.

Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin, että avustuksen myöntämisen edellytyksenä olisi lisäksi, että 1) avustuksen hakija olisi toimittanut Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle hakemuksen, johon olisi liitetty suunnitelma öljylämmitysjärjestelmän poistamisesta ja korvaavan lämmitysjärjestelmän asentamisesta, sekä näistä töistä aiheutuvien kulujen kustannusarvio; 2) hakemukseen olisi liitetty kaikkien omistajien valtakirjat tai muu hallinnonjakosopimus; 3) jos hakemuksen olisi toimittanut hakijan puolesta avustaja tai asiamies, hakemukseen olisi liitetty valtakirja joka valtuuttaa hakemuksen jättämiseen hakijan tai hakijoiden puolesta; 4) jos avustuksen hakija olisi kuolinpesä, olisi hakemukseen liitetty perukirja ja valtakirjat kaikilta kuolinpesän osakkailta; 5) jos hakijana olisi sellainen luonnollinen henkilö tai kuolinpesä, joka omistaisi asunto-osakeyhtiönä hallitussa pientalossa sijaitsevan asunnon, hakemukseen olisi liitetty yhtiöjärjestys tai muu vastuunjakoselvitys sekä valtuutus asunto-osakeyhtiöltä; 6) kustannukset eivät kuuluisi asunto-osakeyhtiölain (1599/2009) tai yhtiöjärjestyksen nojalla asunto-osakeyhtiön maksettavaksi; 7) avustuksen hakijalle ei olisi myönnetty muuta julkista avustusta samaan tarkoitukseen, eikä hän olisi saanut tuloverolain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta säädetyn lain (1557/2019) 127 § mukaista vähennystä; 8) asuinrakennusta ei käytettäisi EU-oikeuden valtioneuvoston päätöksissä tarkoitetuun taloudelliseen toimintaan (komission tiedonanto Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontuen käsitteestä (2016/C 262/01));

9) kaikki muutostöiden kustannukset olisivat aiheutuneet 1 päivänä kesäkuuta 2020, tai olisi tarkoitus aiheutua sen jälkeen, mutta kustannusten tulisi aiheutua viimeistään neljä kuukautta ennen valtion talousarvioesityksessä määritellyn määrärahakauden loppumista.

6 § Avustuksen määrä

Pykälässä säädettäisiin avustuksen määrästä. Avustuksen määrä olisi 4 000 euroa siirryttäessä öljylämmityksestä kaukolämpöön, maalämpöpumppuun tai ilma-vesilämpöpumppuun, ja 2 500 euroa siirryttäessä muihin lämmitysjärjestelmiin, lukuun ottamatta fossiilisia polttoaineita käyttävää rakennuskohtaista lämmitysjärjestelmää. Paritalon omistajille voitaisiin myöntää kummallekin erillinen avustus, jos paritalon asunnoilla olisi erilliset öljylämmitysjärjestelmät, jotka poistettaisiin käytöstä ja korvattaisiin kahdella erillisellä lämmitysjärjestelmällä.

7 § Avustuksen maksaminen

Pykälässä säädettäisiin avustuksen maksamisesta. Valtionapuviranomaisen olisi maksettava avustus yhdessä erässä, kun avustuksen saaja olisi huolehtinut muutostyön toteuttamisesta kokonaisuudessaan. Avustuksen maksatusta haettaisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselta.

Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin avustuksen maksamisen edellytyksenä olevan myös, että avustuksen saaja olisi noudattanut valtionavustuslakia, tässä säädettävää asetusta ja avustuspäätöksen ehtoja, sekä olisi toimittanut maksatushakemuksen avustuspäätöksen ehtojen mukaisesti. Tämän lisäksi pykälässä myös säädettäisiin siitä, että avustuksen saaja olisi toteuttanut 3 §:n mukaiset muutostyöt avustuspäätöksessä määritellyn ajan kuluessa, kuitenkin viimeistään yhden vuoden kuluessa avustuspäätöksestä.

8 § Voimaantulo

Asetus tulisi voimaan * päivänä **kuuta 2021.

5 Asetusehdotuksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Valtioneuvoston asetuksella ympärivuotisessa asuinkäytössä olevien pientalojen öljylämmitysjärjestelmien poistamisesta ja lämmitysmuodon muuttamiseen ei katsota olevan olennaisia taloudellisia vaikutuksia nykytilaan verrattuna.

Vaikutus viranomaisen toimintaan

Uudella asetuksella ei ole oleellisia vaikutuksia valtion ja kuntien väliseen tehtäväjakoon eikä valtion viranomaisten keskinäisiin toimivaltasuhteisiin. Muutoksella ei ole merkittäviä vaikutuksia viranomaisten tehtäviin.

Ympäristövaikutukset

Ympäristötietoisuus, kestävän kehityksen vaatimukset sekä ilmastonmuutoksen torjuminen ovat keskeisiä näkökulmia myös rakennetussa ympäristössä. Nämä näkökulmat huomioidaan myös Euroopan unionin tasolla (European Green Deal).⁴ Rakentamisella ja ihmisen toiminnasta peräisin olevilla kasvihuonekaasupäästöillä on merkittävä yhteys. Arviolta n. 40 prosenttia Euroopan kokonaisenergian kulutuksesta ja kolmannes hiilidioksidipäästöistä liittyy rakennuksiin.⁵ Suuri osa vaikutuksista aiheutuu energiankäytöstä, joka tarvitaan rakennuksen halutun sisäympäristön ja muun toimivuuden ylläpitämiseksi. Näin hiilineutraalisuus on rakentamisessa yhä keskeisempiä kysymyksiä. Vaikutusarvioinnissa on huomioitu säädösehdotusten mahdolliset välilliset vaikutukset maaperään, ilmaan, ilmastonmuutokseen, sen hillintään ja siihen sopeutumiseen. Energian säästäminen ja energiatehokkuuden lisääminen ovat keskeisiä keinoja ilmastonmuutoksen hidastamisessa ja sen pysäyttämiseksi. Näin rakentamisen alalla on tärkeä rooli ilmastonmuutosten hillinnässä, ja rakennusten ja yhdyskuntarakenteen suunnittelussa tehtävillä ratkaisuilla on pitkäaikaisia vaikutuksia. Asetus öljylämmityksestä luopumisesta toteuttaisi toimenpid kokonaisuutta, jolla tuettaisiin hiilijalanjäljen pienentämistä asumisessa, parannettaisiin olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuutta, sekä tuettaisiin siirtymistä päästöttömään lämmöntuotantoon. Öljylämmityksen vähentyessä myös ilmansaastepäästöt, muun muassa

⁴ Rakentaminen ja kunnostaminen. Euroopan vihreän kehityksen ohjelma. Euroopan komissio.2019.

⁵ Energy Efficient Buildings European Initiative.

pienhiukkaset, voivat vähentyä riippuen siitä, mikä on korvaava lämmitysmuoto. Näin erityisesti taajamissa vähenevät pienhiukkaspäästöt vähentäisivät näin terveys ja viihtyvyysvaikutuksia.⁶

Öljylämmitteisen pientalon keskimääräinen öljynkulutus on 2 220 litraa. Tästä aiheutuu noin 5 800 kilogramman hiilidioksidipäästöt. Yhdellä avustuksiin käytettävällä miljoonalla voitaisiin tukea noin 250 kotitalouden luopumista öljylämmityksestä, mikä vastaa päästövähennyksenä noin 1,4 kilotonnia hiilidioksidia vuodessa.

Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Fossiilisesta öljylämmityksestä luopuminen lisää työllisyyttä vanhojen järjestelmien purkamisessa ja uusien asentamisessa. Toisaalta tulee ottaa huomioon, että vastaavia asennuksia on jo tehty nytkin (perusura). Öljylämmityksestä luopuminen tulisi toteuttaa 113 000 pientalossa poistuma huomioon ottaen hallitusohjelman mukaisesti vuoteen 2030 mennessä. Luopumistahti on ollut viime vuosina keskimäärin 3 900 kattilaa vuodessa. Jos vastaava nykytoimenpiteillä toteutunut tahti jatkuisi, muutoksia tehtäisiin noin 39 000 pientalossa eli lisätarve on noin 74 000 pientaloa. Jos vanhan järjestelmän purun, uuden asennuksen ja tarjousprosessin työaikana käytetään keskimäärin 4 päivää, lisääntyy pelkkä asennustyö nykytahtiin nähden 296 000 työpäivällä, mikä vastaa noin 1 300 henkilötyövuotta jakautuneena kymmenen vuoden ajanjaksolle. Arvio on noin kolmanneksen korkeampi, kun otetaan huomioon kaikki öljylämmityksestä luopuvat pientalot. Vaihtoehtoisten lämmitysjärjestelmien arvoketjuissa syntyy lisäksi positiivisia työllisyysvaikutuksia myös esimerkiksi laitevalmistuksessa, myynnissä, markkinoinnissa ja muissa toiminnoissa. Vastaavasti työpaikat vähentyvät fossiilisen lämmityspolttoöljyn arvoketjun eri osissa kuten laitevalmistuksessa, myynnissä, polttoainekuljetuksissa ja huollossa. Öljylämmityksestä luopumisen tukemisella voi olla vaikutuksia laitemarkkinoihin avustusten mahdollisesti nostaessa hintoja. Avustushakemuksista saatujen kustannusarvioiden mukaan näin ei näyttäisi suuressa mittakaavassa ainakaan vielä tapahtuneen. Fossiilisesta öljylämmityksestä luopumisen avustus pientaloille on kiinteä summa, ei prosenttiosuus investoinnista, mikä kannustaa myös asiakasta pyrkimään pitämään kokonaiskustannukset mahdollisimman pieninä. Toinen riski liittyy palvelujen laatuun, kun markkinoille tulee mahdollisesti uusia kokemattomia toimijoita ja mahdollisesti myös väärinkäyttöksiin pyrkiviä.

Fossiilisesta öljylämmityksestä luopumisen toimenpiteillä ei katsota olevan kovin merkittäviä eri sukupuoliin liittyviä vaikutuksia. Eri lämmitysjärjestelmien mm. asentamiseen ja huoltamiseen

⁶Tässä vaikutusarvioinnissa on ympäristövaikutusten arvioinnin osalta noudatettu Valtioneuvoston ohjeistuksen mukaisesti lakia viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005), ja sen jaottelua ympäristövaikutuksista. Täten, huomioon on vaikutusten arvioinnissa otettu: ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys

liittyvissä tehtävissä työskentelee enemmän miehiä kuin naisia, joten työllisyysvaikutukset kohdistuva enemmän miehiin.

Tilastokeskuksen kysely- ja rekisteritietojen mukaan 65 prosentissa öljylämmitteisistä omakotitaloista viitehenkilön ikä on yli 60 vuotta. Öljylämmityksen käyttäjien joukossa pienituloiset iäkkäimmät eläkeläiset ovat usein naisia, mutta tämä ei erityisesti vaikuta toimenpiteiden suunnitteluun. Vaikeinta lämmitystapamuutosten tekeminen on alimmissa tuloluokissa olevilla pientalojen omistajilla varsinkin, jos rakennus on huonokuntoinen ja sijaitsee alueella, jossa sen arvo on laskusuunnassa. Erityisesti alimmissa tuloluokissa jo päätetyt tuet eivät riitä kannusteeksi, jos kotitalouksilla on haasteita selviytyä jo nykyisistä menoistaan. Tilannetta voi lisäksi vaikeuttaa omistajien korkea ikä, joka saattaa vähentää investointihalukkuutta. Ikä yksin ei todennäköisesti estä investointia varsinkaan nuorempien eläkeläisten keskuudessa, vaan lähinnä yhdistyessään edellä mainittuihin muihin riskitekijöihin. Öljylämmityksestä luopuminen voi helpottaa ikääntyneiden asumisen jatkumista nykyisessä kodissa, sillä useimpien öljylämmitysjärjestelmiä korvaavien vaihtoehtojen ylläpito on helpompaa. Toisaalta taas suosituilla alueilla sijaitsevilla hyväkuntoisissa omakotitaloissa fossiilisesta öljylämmityksestä luopuminen auttaa säilyttämään rakennuksen arvon ja haluttavuuden myös jatkossa vaikuttaen myönteisesti omistajien varallisuuteen.

Öljylämmityksestä luopumisen tuki pientaloille on nähtävissä taloudellisesti tasa-arvoisempaa ratkaisuna kuin kotitalousvähennys, sillä öljylämmityksestä luopumisen tuki on sama eri tuloluokissa ja eri kokoisissa kotitalouksissa. Investoinnit ovat kuitenkin kohtalaisen suuria ja etuuksista huolimatta itselle maksettavaksi jäävä kustannus on merkittävä myös ylemmissä tuloluokissa, joten etujen vipuvaikutus on todennäköisesti kokonaisuudessaan huomattava. Todennäköisesti suuressa osassa jo toteutetuista lämmitystapamuutoksista on hyödynnetty hyvin tunnettua kotitalousvähennystä, mutta tästä ei ole käytettävissä tilastoja. Öljylämmityksestä luopumisella voi olla lisäksi vaikutuksia pientaloissa asuvien saamiin tulonsiirtoihin, esimerkiksi asumistukeen.

6 Asian valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu ympäristöministeriön virkatyönä.

7 Lausunnot

8 Laintarkastus

Asetusehdotus on tarkoitus lähettää oikeusministeriöön laintarkastukseen.

9 Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulevan voimaan päivänä kuuta 2021.